

مسئله جنسیت

در رویکرد معرفت‌شناسانه ملاصدرا

مهناز مظفری فر^(۱)

علیرضا حسن پور^(۲)

مجید ضیائی قهنویه^(۳)

چکیده

در فلسفه اسلامی بطور عام و حکمت متعالیه بطور خاص، مسئله جنسیت بصراحت مورد توجه قرار نگرفته است. اما بر اساس مبانی فلسفه اسلامی و از لایه‌های آثار فیلسوفان میتوان به آراء ایشان در اینباره و تفسیرهای گوناگونی از این موضوع دست پیدا کرد. هدف این مقاله، نشان دادن نسبت میان عقل و جنسیت بر اساس حکمت صدرایی است و اینکه آیا زن و مرد در ادراک عقلانی سهم یکسانی دارند یا بین این دو تفاوت وجود دارد؟ طبق نظر ملاصدرا بنیادیتین ویژگی انسان، عقلانیت، بخصوص عقل نظری است و زن و مرد از حیث داشتن قوه تعقل یکسان هستند؛ بدین معنا که بین زن و مرد ذاتاً و طبیعتاً در برخورداری از عقل تفاوتی وجود ندارد. ملاصدرا تصریح میکند که رسیدن به مرتبه تعقل - یعنی از قوه به فعلیت رساندن عقل - بطور اکتسابی بدست می‌آید و تفاوتی که بین زن و مرد و حتی در میان خود زنان و مردان در فرایند کسب معرفت مشاهده میشود، امری عارضی و نتیجه غلبه شرایطی است که شخص در آن قرار گرفته است. او در تقسیمبندی عقل

و مراتب تعقل از - عقل هیولانی تا عقل مستفاد - این امر را بخوبی نشان داده است.

کلیدواژگان: جنسیت، معرفت‌شناسی، عقلانیت، مراتب تعقل، فرایند کسب معرفت، حکمت صدرایی، ملاصدرا.

مقدمه

تأمل درباره حقیقت انسانی زن و مرد یا «مسئله جنسیت» برای فیلسوفان در طول تاریخ فلسفه، دغدغهبی دائم و دیریاب بوده است. در دوران معاصر نیز دیدگاههای متنوع و گاه متناقضی که عموماً ذیل مکتب فلسفی «فمینیسم» عرضه شده، در پی پاسخ به مسئله جنسیت بوده و مورد کنکاش و بحث مداوم قرار دارند. تردیدی نیست که فیلسوفان مسلمان، به مسئله جنسیت - بمعنای فراگیر و امروزی آن - و تأثیرش بر نحوه شناخت کمتر پرداخته‌اند؛ شاید به این دلیل که اصل مسئله برای آنها مطرح نبوده است. با این حال دور از ذهن نیست که بتوان بر اساس مبانی

* این مقاله برگرفته از رساله دکتری است. تاریخ دریافت: ۹۸/۸/۲۲ تاریخ تأیید: ۹۸/۱۱/۱

(۱). دانش آموخته دکتری فلسفه و کلام اسلامی دانشگاه ایلام؛ mozafari2277@yahoo.com

(۲). استادیار گروه فلسفه و کلام اسلامی دانشگاه ایلام (نویسنده مسئول)؛ a.hasanpour@ilam.ac.ir

(۳). استادیار گروه فلسفه و کلام اسلامی دانشگاه ایلام؛ m.ziaei@ilam.ac.ir